

GOANA DUPĂ AUR SE MUTĂ ÎN TRIBUNALELE DE INVESTIȚII

O companie minieră canadiană dă în judecată România pentru a forța statul să accepte mina auriferă toxică de la Roșia Montană

Compania minieră canadiană Gabriel Resources se folosește de un proces între investitor și stat pentru a-și impune proiectul minier ilegal și toxic de exploatare a aurului și argintului în satul istoric Roșia Montană din România. Proiectul s-a lovit de o rezistență puternică din partea comunității locale și este acum suspendat după ce curțile de justiție din România au stabilit că Gabriel Resources obținuse ilegal mai multe autorizații necesare pentru deschiderea exploatării miniere. Alte autorizații nu au fost emise niciodată deoarece compania nu a depus toate datele necesare. Gabriel Resources se folosește acum de o portiță de scăpare juridică și dă în judecată România într-un tribunal internațional de investiții, solicitând despăgubiri potențiale de miliarde de dolari din banii contribuabililor din cauza faptului că statul nu a emis autorizațiile, după cum susține compania. Acest proces prefigurează uriașele pretenții de despăgubiri care ar putea afecta UE și statele membre dacă se încheie și intră în vigoare acorduri comerciale cum ar fi CETA, dintre UE și Canada.

Șapte biserici ar urma să fie distruse dacă mina ar fi dezvoltată.
Foto: Sebastian Florian

Fotografie copertă: Daniel Vrăbioiu

De 16 ani încoace locuitorii din comuna Roșia Montană din România se luptă împotriva unui proiect minier în valoare de mai multe miliarde de dolari, care le-ar fi distrus casele și împrejurimile. Localnicilor li s-au alăturat alți locuitori din satele din jur, activiști de mediu, studenți, preoți, academicieni și alți cetățeni, campania „Salvați Roșia Montană!” devenind la momentul respectiv cea mai mare mișcare populară de la Revoluția din 1989. Printr-o remarcabilă demonstrație de forță civică au reușit să oprească mina. Dar acționarul majoritar al proiectului, compania canadiană Gabriel Resources, se folosește acum de un sistem juridic paralel pentru investitori străini pentru a solicita României să plătească 2% din valoarea economiei țării ca și despăgubire pentru profiturile nerealizate. În plus, cheltuielile juridice ale companiei miniere sunt acoperite financiar de un fond de acoperire de pe Wall Street, în schimbul unei părți din pradă. Pentru a evita aceste costuri Guvernul României ar putea fi forțat să deschidă până la urmă exploatarea minieră.

Dacă ar fi aprobat, proiectul minier de la Roșia Montană ar deveni cea mai mare exploatare minieră de aur și argint în carieră deschisă din Europa, ce ar necesita dinamitarea și procesarea unor cantități uriașe de minereu. Pentru extragerea aurului din minereu ar fi utilizate și evacuate în mediul înconjurător în fiecare an 12-15 milioane de tone de cianură, o substanță chimică extrem de toxică.¹ Parlamentul European a solicitat interzicerea cianurii în minerit, având în vedere că „în ultimii 25 de ani au avut loc peste 30 de accidente majore cu deversări de cianură în întreaga lume” și că „nu există nicio garanție reală că astfel de accidente nu se vor repeta”.²

Exploatarea minieră de la Roșia Montană ... reprezintă o amenințare serioasă de mediu pentru întreaga regiune.

Parlamentul European în rezoluția din 2004 cu privire la aderarea României la UE³

Unul dintre cele mai grave dezastre ecologice din Europa, după catastrofa nucleară de la Cernobîl, a avut loc în 2000 lângă Baia Mare, în România, unde s-a rupt barajul unui iaz de decantare cu ape uzate cu cianuri provenind de la o mină de aur. Apa contaminată s-a revărsat peste terenuri agricole și în râuri, omorând tone de pește și otrăvind sursele de apă potabilă pentru 2,5 milioane de locuitori din România și din țările învecinate.³ Iazul de decantare propus de Gabriel Resources pentru exploatarea minieră de la Roșia Montană ar fi de 130 de ori mai mare decât cel de la Baia Mare.⁴

O BOMBĂ ECOLOGICĂ, SOCIALĂ ȘI CULTURALĂ

Rezistența față de exploatarea minieră de la Roșia Montană nu se bazează doar pe experiența dezastruoasă a deversării de cianură de la Baia Mare. Locuitorii din zonă se tem și de efectele negative pe termen lung asupra sănătății legate de scurgerile de cianură, de zgomot și praf, precum și de trauma generată de strămutarea unor comunități întregi cu locuințe, spații publice, biserici, cimitire și păduri. Studiile de impact realizate în alte zone miniere arată că, deși minele creează locuri de muncă temporare, efectele lor pe termen lung asupra economiei locale și dinamicii sociale a unei comunități sunt de multe ori negative.⁶ În prezent Roșia Montană este deja sfâșiată între cei care au preferat să ia bani de la Gabriel Resources și să se mute în alt loc din apropiere și cei care continuă să lupte împotriva minei. După cum a spus un localnic: „Ne-au dezbinat. A fost un timp când frații nu se mai înțelegeau între ei, copiii cu părinții...”⁷

Distrugerea comunității de la Roșia Montană – cu o istorie de peste 2.000 de ani - prin strămutarea populației, demolarea caselor (inclusiv monumente istorice) și bisericilor, precum și strămutarea cimitirelor, este inacceptabilă și este o reminiscență a unei perioade despre care toți credem că s-a terminat.

Roșia Montană păstrează de asemenea mai multe case și biserici din secolele 18 și 19 și unele dintre cele mai importante galerii miniere aurifere vechi de 2000 de ani, din epoca romană și poate chiar mai vechi. ⁸ Întreaga comunitate se află pe lista oficială a României cu monumente istorice de importanță națională. ⁹ Această comoară antică universală, neprețuită, ar fi demolată dacă proiectul minier s-ar realiza complet.

FORȚA CIVICĂ

În 2013 îngrijorarea legată de impactul dezastruos al exploatării miniere de la Roșia Montană asupra mediului, economiei locale și patrimoniului cultural a declanșat cele mai mari proteste de până atunci din istoria post-comunistă a României. Timp de mai multe săptămâni zeci de mii de oameni au ieșit în stradă în întreaga țară și în diaspora pentru a se opune minei și unei legi pe care guvernul de atunci, condus de Primul Ministru Victor Ponta, o propusese pe furiș, în timpul vacanței de vară. Această lege ar fi propulsat proiectul, acordând promotorilor săi drepturi extraordinare cum ar fi dreptul de a-i evacua rapid, cu forța din casele lor pe localnicii care se opun proiectului, dreptul de a eluda anumite proceduri de autorizare și de a se re-emite automat autorizațiile care au fost anterior anulate în justiție. Această așa-numită „lege specială pentru Roșia Montană” a fost criticată ca fiind în mod flagrant neconstituțională și o încălcare a legislației UE și internaționale. ¹²

Protestatarii au solicitat de asemenea ca guvernul să interzică utilizarea cianurii în minerit și să nominalizeze Roșia Montană ca sit UNESCO de patrimoniu național. Observatorii au salutat această mișcare, „Toamna Românească”¹³, pentru că a spart „apatia civică sufocantă din România”.¹⁴

Întreaga țară a ieșit să protesteze și să ne susțină, oameni din toate județele și orașele au ieșit în stradă.

Niculina Jefelea, localnică din Roșia Montană¹⁵

Satul abandonat Geamăna, lângă Roșia Montană, inundat de sterilul toxic al minei de cupru. Va arăta Roșia Montană vreodată la fel?
Foto: Sergiu Bacioiu

CASETA 1:

Cifrele murdare despre exploatarea minieră de la Roșia Montană ¹¹

- **4** munți ar fi aruncați în aer.
 - **10 tone** de dinamită ar fi folosite în fiecare zi pentru a arunca în aer roca, amenințând astfel multe clădiri din zonă.
 - **3** sate superbe ar fi distruse.
 - **975** de case și biserici ar fi demolate, dintre care, **42** sunt considerate clădiri de patrimoniu național.
- Aproximativ **2.000 de oameni** ar fi strămutați.
- Pe durata de viață de 16 ani a minei ar fi utilizate **240.000 de tone** de cianură toxică – echivalentul unui număr suficient de doze letale pentru **600.000.000.000** de adulți!
 - În jur de **130 kg** de cianură ar fi emise în atmosferă în fiecare zi de funcționare a minei.
 - Mina ar lăsa în urmă un iaz de decantare cu apă contaminată cu metale grele și cianură de dimensiunea a **420** de terenuri de fotbal.
 - Viețile a **6.000** de persoane care locuiesc în aval de iazul de decantare ar fi în pericol.

Zeci de mii de oameni au ieșit în stradă pentru a salva Roșia Montană în septembrie 2013
Foto: Laura Mureșan

Numeroase instituții eminente s-au exprimat de asemenea împotriva exploatării miniere, inclusiv cea mai înaltă autoritate culturală și științifică din România, Academia Română ¹⁶, Academia de Studii Economice din București ¹⁷, Ordinul Arhitecților din România ¹⁸ și diferite confesiuni religioase.¹⁹ Mai mult decât atât, International Finance Corporation, organismul pentru împrumuturi private din cadrul Băncii Mondiale, a refuzat să sprijine controversatul proiect minier din cauza „problemelor semnificative de mediu și sociale legate de acest proiect”.²⁰

Ca urmare a presiunii publice masive împotriva proiectului minier, Parlamentul României a respins în cele din urmă legea specială pentru Roșia Montană. ²¹ În decembrie 2015 Ministrul Culturii a clasificat întreaga comunitate din Roșia Montană ca sit istoric de importanță națională, confirmând și extinzând statutul de protecție care protejase zona de activități industriale, inclusiv miniere, de la începutul anilor 1990.²²

La începutul lui 2017 Ministerul a depus o solicitare oficială la Națiunile Unite pentru declararea Roșiei Montane ca sit al Patrimoniului Universal UNESCO ²³, iar în 2016 Guvernul României a înaintat Parlamentului o propunere pentru un moratoriu de zece ani asupra utilizării cianurii în minerit.²⁴

Faptul că oamenii obișnuiți au reușit să oprească acest proiect minier de o valoare extrem de mare... este o victorie monumentală

Cercetătorii Shaazka Beyerle și Tina Olteanu în revista *Foreign Policy Magazine* ²⁵

POLITICĂ TULBURE, TRIBUNALE VIGILENTE

Până la urmă proiectul minier a fost oprit în tribunalele din România. Asociațiile de mediu și cele din comunitatea locală au contestat în justiție mai multe proceduri și autorizații emise de autoritățile române pentru aprobarea proiectului minier, cum ar fi cele legate de planul de urbanism, de mediu și de patrimoniul cultural. În fiecare dintre aceste cazuri, tribunalele au concluzionat că autorizațiile respective fuseseră obținute ilegal - prin nerespectarea legislației de mediu sau abuz administrativ dovedit din partea anumitor autorități. În total zece autorizații și planuri, de care Gabriel Resources avea nevoie pentru dezvoltarea exploatării miniere, au fost anulate irevocabil în justiție.

Încă de la începutul proiectului minier de la Roșia Montană au apărut semne de corupție politică, înșelătorie și gestionare defectuoasă în care au fost implicate compania, guvernele și legiuitorii care supraveghează industria minieră din România. Într-un articol recent din revista *Foreign Policy Magazine*, doi cercetători au descris situația după cum urmează: „Proiectul minier de la Roșia Montană a arătat modul în care interesele legate de proiect, inclusiv din partea mass-media, a oficialităților locale și chiar a politicienilor la nivel național, care beneficiază de mită și abuzuri, vor încerca să se sustragă statului de drept și proceselor democratice.”²⁶

Nu corporația face legislația

După cât se pare a existat o alianță strânsă între Gold Corporation, politicieni din întregul spectru politic și mass-media principală.

Alexandra Manea, consultant juridic la Grupul Băncii Mondiale²⁷

În 1997 când Gabriel Resources a înființat firma Roșia Montană Gold Corporation (RMGC), ca joint venture cu compania de stat Minvest, această afacere a fost criticată pentru că nu a respectat cerințele privind informarea publică. În 1999 Minvest a obținut o licență pentru exploatarea auriferă - dar fără procedura de licitație necesară. Această licență este în continuare „unul dintre cele mai bine păstrate secrete ale guvernului României”, deși într-un raport realizat de Parlamentul României se arată că nu există nicio justificare pentru caracterul său secret.²⁸ De asemenea lista oficialităților publice care au profitat financiar de pe urma RMGC, trimisă la o comisie specială a Parlamentului în 2013, este în continuare secretă pentru public.²⁹

Folosesc aceleași tehnici pe care le folosea Securitatea înainte de 1989. Intimidare, înșelăciune, presiune asupra familiei, corupție. Și în primul rând intimidare.

Eugen David, fermier din Roșia Montană și președinte al organizației comunitare Alburnus Maior³³

Pentru a discredita și a prejudicia opoziția față de proiectul minier de la Roșia Montană, RMGC a pompat de asemenea milioane în campanii de lobby și mass-media. În 2010 a plătit o „vizită de documentare” pentru 20 de jurnaliști de top și manageri din mass-media la o mină de aur din Noua Zeelandă - pentru care a cheltuit, după cum s-a afirmat, 10.000 Euro de persoană.³⁰ În 2013 Consiliul National al Audiovizualului din România a constatat că RMGC cheltuise atât de mult pe reclame la TV și posturi de radio, ziare și bloguri încât autoritatea de reglementare a intervenit și a interzis reclamele companiei de pe toate canalele.³¹ Conform celor spuse de locuitorii comunei, RMGC a plătit și pentru protestele în favoarea minei, aducând oameni cu autobuze în localitate ori de câte ori apăreau politicieni sau presa.³²

ADEVĂRATA MINĂ DE AUR A FIRMEI GABRIEL RESOURCES: ISDS

În ciuda tuturor milioanele cheltuite, opoziția democratică și legală a împiedicat firma Gabriel Resources să deschidă exploatarea minieră. Astfel corporația încearcă acum să forțeze drumul pe ușa din dos, printr-o portiță juridică. În iulie 2015 compania a dat în judecată România prin sistemul tribunalelor de investiții (ISDS)³⁴, susținând că statul român a încălcat mai multe obligații din acordurile sale bilaterale de investiții cu Canada și Marea Britanie deoarece nu a emis autorizațiile solicitate. Conform declarațiilor din presă, compania solicită până la 4 miliarde USD ca despăgubiri pentru aurul și argintul pe care nu le-a putut extrage de la Roșia Montană³⁵ - circa 2% din economia României sau jumătate din bugetul anual pentru sănătate al țării. Nici nu mai contează metalele prețioase: acest proces în sine ar putea deveni adevărata mină de aur a companiei.

Gabriel Resources solicită compensații absurde deși am demonstrat, prin numeroasele procese câștigate de-a lungul anilor, că proiectul minier de la Roșia Montană este ilegal.

Ștefania Simion, echipa juridică a organizației comunitare Alburnus Maior ³⁶

Sistemul ISDS este inclus în mii de tratate internaționale pentru comerț și investiții de pe întreg globul. Acesta le permite companiilor să dea în judecată guvernele în cazul în care consideră că anumite măsuri luate de parlamente, guverne și tribunale încalcă drepturile extinse ale investitorilor străini garantate de aceste tratate. Aceste procese eludează curțile de justiție naționale și se desfășoară în fața unui tribunal internațional de arbitraj, format din trei avocați privați care au un interes financiar în acest sistem ³⁷ și care decid dacă sunt mai importante profiturile private sau interesul public. De multe ori aceștia interpretează legea în sens favorabil corporațiilor străine. ³⁸ În întreaga lume tribunalele pentru investiții au oferit marilor companii miliarde de dolari din buzunarele contribuabililor - de multe ori ca și compensații pentru măsuri luate în interes public. ³⁹

Corporațiile încearcă să obțină prin furt - prin acorduri comerciale negociate în secret - ce nu au putut obține printr-un proces politic deschis

Economistul Joseph Stiglitz, câștigător al Premiului Nobel ⁴⁰

PROCEDURI SECRETE, BANI DE PE WALL STREET

Până la data publicării (februarie 2017), Gabriel Resources și guvernul României au ținut secrete față de public procedurile juridice ale procesului. Documentele principale rămân secrete iar prima audiere a avut loc la Washington fără să fie transmisă online, ceea ce nu le permite cetățenilor să urmărească procesul. În procesele ISDS este la latitudinea părților în proces să permită mai multă transparență. Conform avocatului Marcos Orellana care oferă consiliere juridică pentru

CASETA 2:

Cifre relevante din lumea tribunalelor pentru investiții (ISDS) ⁴¹

- Procesele dintre investitori și stat s-au înmulțit ca ciupercile în ultimele două decenii, de la 3 cazuri cunoscute în 1995 până la o medie de **49** de procese noi în fiecare an în ultimii 10 ani. În 2015 s-a înregistrat un record absolut de **74** de procese noi.
- La nivel global Națiunile Unite înregistrează **767** de procese între investitori și stat la data de 1 ianuarie 2017, dar având în vedere că arbitrajele pot fi păstrate confidențiale în anumite condiții, numărul real ar putea fi mult mai mare.
- În februarie 2017, **aproape un sfert** din toate procesele în curs la Centrul Internațional de Soluționare a Disputelor legate de Investiții al Băncii Mondiale (International Centre for Settlement of Investment Disputes - ICSID), unde se judecă majoritatea disputelor dintre investitori și stat, se refereau la petrol, gaz și minerit. ⁴²
- **Un sfert** din procesele legate de investiții se finalizează prin compensații, care presupun de obicei plăți de despăgubiri sau modificări ale legilor și reglementărilor pentru a face pe plac investitorilor nemulțumiți.
- Sumele despăgubirilor pot ajunge până la valori de 10 cifre. Compensația cea mai mare cunoscută până acum, de **50 de miliarde USD**, a fost stabilită împotriva Rusiei, în favoarea foștilor acționari majoritari ai companiei de petrol și gaze Yukos.
- Până în prezent principalii beneficiari financiari au fost marile companii și câțiva oameni extrem de bogați: **94,5%** din despăgubirile acordate au fost date unor companii cu o cifră de afaceri anuală de cel puțin **1 miliard USD** sau unor persoane ce dețin averi nete de peste **100 milioane USD**. ⁴³
- **Costurile juridice se ridică în medie la** 4,5 milioane USD pentru fiecare parte în fiecare proces ⁴⁴, dar pot fi și mult mai mari. În procesul împotriva Rusiei, numai avocații firmei Yukos au facturat **74 de milioane USD** iar cei trei arbitri din cadrul tribunalului au primit doar pentru ei **7,4 milioane USD**. ⁴⁵ Și cum costurile juridice nu sunt întotdeauna acordate părții câștigătoare, statele pot ajunge să achite factura chiar dacă nu au pierdut procesul.

Alburnus Maior, un grup de locuitori din Roșia Montană care vor să-și facă auzită vocea în cadrul procesului, „putem concluziona în mod rezonabil că... guvernul român nu a vrut ca cetățenii săi să aibă acces ” la acest proces.⁴⁶

Niciuna din părțile în proces nu derulează acest arbitraj într-un mod transparent. Această lipsă de transparență este incompatibilă cu obligațiile României de a susține drepturile cetățenilor de acces la informație.

Marcos Orellana, Centrul de Drept Internațional de Mediu (Center of International Environmental Law - CIEL)⁴⁷

Locuitorii Munților Apuseni au fost primii care s-au opus minei de aur

Foto: Laura Mureșan

În ciuda caracterului său secret, a ieșit la iveală faptul că procesul intentat de Gabriel Resources este susținut financiar de fondul de acoperire de pe Wall Street Tenor Capital Management. Tenor plătește serviciile juridice pentru Gabriel Resources în schimbul unui procent din despăgubirile pe care le-ar putea câștiga compania.⁴⁸ Fondul a obținut deja

profituri frumoase dintr-un alt proces ISDS al unei alte companii miniere canadiene, Crystallex: va încasa 35% din uriașa sumă de 1,4 miliarde USD acordată pe baza unei decizii împotriva Venezuelei din 2016 - o rentabilitate a investiției de peste 1000% pentru suma de 36 milioane USD pe care Tenor a investit-o inițial în acel proces.⁴⁹ Astfel de aranjamente de finanțare permit companiilor cum ar fi Gabriel Resources să tragă de timp în aceste războaie juridice, crescând astfel costurile de apărare pentru state și sporind probabilitatea ca guvernele să cedeze la solicitările corporațiilor.⁵⁰ De asemenea finanțatorii îi ajută pe investitori să elaboreze un set de tactici și strategii cu un „plan de bătaie”, care include și alte procese, campanii de PR și intervenții în alte tranzacții pe care țara respectivă vrea să le încheie.⁵¹ Cu alte cuvinte: să împingă statul respectiv să acorde despăgubirile cerute.

Când asemenea finanțatori extrem de bogați susțin procesele intentate de corporații împotriva unor guverne leftere, crește foarte mult probabilitatea ca guvernul respectiv să se dea bătut și să revină asupra politicilor atacate de corporații.

Grupul de mediu Sierra Club referitor la finanțarea de către Tenor a procesului intentat de Gabriel⁵²

GUVERNUL CEDEAZĂ ÎN FAȚA SOLICITĂRILOR FIRMEI GABRIEL?

Și Gabriel Resources pare să obțină deja ce vrea. Conform unui comunicat de presă al companiei din septembrie 2016 în care anunță „evoluția” procesului său împotriva României, autoritățile fiscale din România au „anulat parțial” o solicitare anterioară, conform căreia Gabriel ar fi trebuit să ramburseze anumite taxe. Se pare că autoritățile au promis de asemenea să „reia” inspecția fiscală aferentă, pe care Gabriel o considerase „de durată, costisitoare și ... abuzivă prin natura sa”. Decizia fiscală retrasă se ridică la aproximativ 8,6 mil. USD.⁵³

Nu este ceva neobișnuit ca inițierea sau amenințarea cu un proces costisitor într-un tribunal de investiții să schimbe atitudinea guvernelor, făcându-i pe factorii

Dacă Gabriel obține ce-și dorește, acest peisaj va deveni selenar
Foto: Stephanie Danielle Roth

CASETA 3:

Cum se folosește Gabriel Resources de drepturile de investitor străin în lupta sa juridică împotriva României

Gabriel Resources și-a justificat procesul intentat împotriva României în 2015 într-un tribunal de investiții prin faptul că „mai multe guverne succesive din România nu au reușit să ia măsuri” cu privire la exploatarea minieră de la Roșia Montană. 61 Compania, care are sediul în Canada dar deține activele din România printr-o filială înregistrată în paradisul fiscal din Jersey, pretinde că România a încălcat trei drepturi ale investitorilor străini conform tratatelor sale bilaterale cu Canada și Marea Britanie: dreptul la tratament corect și echitabil, protecția împotriva discriminării și protecția împotriva exproprierii directe și indirecte.⁶²

În ce privește **exproprierea**, compania susține că mai multe acțiuni și inacțiuni ale statului român „au blocat și au împiedicat implementarea” proiectului minier, „privând efectiv compania Gabriel de întreaga valoare a investițiilor sale”.⁶³ Compania solicită „despăgubiri complete... pentru privarea de drepturile sale de a dezvolta Proiectul”.⁶⁴

Conform declarațiilor companiei, standardul privind **tratamentul corect și echitabil** din tratatele la care România este parte „ii protejează pe investitori de o serie întreagă de acte și omisiuni potențiale care pot fi atribuite statului gazdă”, cum ar fi „lipsa unor acțiuni consecvente” și „încălcarea așteptărilor legitime ale investitorului”.⁶⁵

Gabriel a menționat „întârzieri persistente în procesul de autorizare”⁶⁶, „solicitarea cu succes a României de includere a Roșiei Montane pe lista tentativă a Patrimoniului Mondial UNESCO”⁶⁷ și „politizarea” procesului de autorizare⁶⁸, ca dovezi privind tratamentul inechitabil la care a fost supusă. La modul mai general, compania s-a plâns că exploatarea minieră de la Roșia Montană „nu mai face obiectul unei evaluări de rutină în scop de autorizare de către organismele administrative competente însărcinate cu evaluarea proiectului”, ci „a devenit obiectul unor conflicte între facțiuni politice rivale”.⁶⁹

De asemenea Gabriel Resources acuză România de **discriminare**⁷⁰, dar din puținele informații disponibile pentru public, nu este clar la ce anume se referă compania.

Avem un proces foarte puternic de până la 4 miliarde USD .

Jonathan Henry, Director General la Gabriel Resources⁷¹

Gabriel solicită **compensații** pentru „pierderile și pagubele foarte semnificative” pe care le-a suferit. Compania afirmă că a cheltuit peste **650 milioane USD** pentru dezvoltarea exploatării miniere de la Roșia Montană - pe studii, explorare, echipamente etc.⁷³

Dar solicitarea propriu-zisă de compensații este probabil mult mai mare și acoperă și valoarea pe care Gabriel o consideră inerentă prin „Licența de Exploatare și drepturile de proprietate aferente”.⁷⁴ Pe scurt: profiturile pe care compania le-ar fi obținut dacă ar fi exploatat aurul și argintul de la Roșia Montană. Conform unor declarații din presă, Gabriel solicită până la 4 miliarde USD ca despăgubiri⁷⁵ - circa 2% din economia României sau jumătate din bugetul anual de sănătate al țării.

Gabriel va avea nevoie să aibă câștig de cauză doar cu unul dintre argumente, pentru ca tribunalul să solicite compensații de la statul român. Plata despăgubirilor poate deveni executorie la tribunale locale din întreaga lume.

de decizie să înțeleagă că s-ar putea să fie nevoie să plătească pentru a proteja mediul sau pe cetățeni. Germania a soluționat un proces între investitor și stat cu compania suedeză de energie Vattenfall iar despăgubirile au inclus și slăbirea restricțiilor de mediu pentru o centrală electrică pe bază de cărbune, pentru a face pe plac companiei.⁵⁴ Gigantul minier Newmont Mining din SUA a folosit cu succes un proces între investitor și stat împotriva Indoneziei pentru a obține scutiri speciale de la o propunere de lege a minelor - și și-a retras plângerea după ce guvernul a acceptat cerințele companiei.⁵⁵

conform unei prezentări a companiei din februarie 2015, „decizia de arbitraj” ar putea deschide „un drum potențial pentru dezvoltarea proiectului”.⁵⁸ De la inițierea procesului între investitor și stat, Gabriel a declarat în mod repetat că firma „continuă să încerce să obțină angajamentul autorităților române la nivel înalt pentru a rezolva disputa amiabil” și a deschide exploatarea minieră.⁵⁹ Dar dacă nu reușește acest lucru, Gabriel ar putea la fel de bine să plece cu o sumă uriașă de bani din bugetul public ca despăgubiri.

Sistemul ISDS este atât de pârtnitor și imprevizibil, iar sumele pe care arbitrii le pot impune ca despăgubiri sunt atât de catastrofal de imense, încât poate părea că alegerea prudentă este cedarea în fața pretențiilor companiei, oricât de extreme ar fi acestea

Jurnalistul Chris Hamby, câștigător al premiului Pulitzer⁶⁰

Mii de oameni au protestat împotriva CETA și TTIP în Europa
Foto: Global Justice Now

Când iau în considerare posibilitatea de a iniția un proces... investitorii trebuie să aibă în vedere că circa 30-40% din disputele pentru investiții se soluționează de obicei înainte de o decizie finală a tribunalului. Intentarea unui proces poate crea o pârgă care-l poate ajuta pe investitor să obțină un rezultat satisfăcător.

„Sfaturile practice” ale firmei de avocatură Dentons pentru investitorii străini⁵⁶

Așadar sunt motive să ne temem că procesul de miliarde de dolari al firmei Gabriel Resources ar putea duce la un compromis, prin care s-ar putea permite continuarea exploatării miniere de la Roșia Montană, chiar dacă este ilegală conform legislației românești și europene. Conform paginii de internet a companiei, proiectul „a făcut obiectul unei evaluări complete și este acum în etapa de autorizare”.⁵⁷ Iar

MULTIPLICAREA RISCULUI DE PROCESE DE TIP ISDS CUM ESTE CEL DE LA ROȘIA MONTANĂ

Între timp Uniunea Europeană negociază o serie de tratate comerciale care amenință să extindă masiv regimul ISDS, supunând statele la o creștere fără precedent a obligațiilor. Acestea includ propunerea de Parteneriat Transatlantic pentru Comerț și Investiții (Transatlantic Trade and Investment Partnership) sau TTIP, care face obiectul negocierilor cu SUA din 2013 și Acordul Economic și Comercial Cuprinzător sau CETA cu Canada, care este acum în proces de ratificare.

Probabil cea mai importantă realizare a Acordului Economic și Comercial Cuprinzător (CETA) pentru companiile miniere de pe ambele părți ale Atlanticului este includerea prevederilor privind tribunalele de investiții (procesele dintre investitori și stat).

Publicația din domeniul minier *Mineweb*⁶⁰

Doar TTIP singur ar eclipsa toate tratatele existente care permit soluționarea disputelor dintre investitori și stat. Dintr-o singură lovitură ar putea multiplica de unsprezece ori numărul corporațiilor înregistrate în SUA care ar putea contesta reglementările europene pentru protecția mediului, a sănătății și alte măsuri publice de protecție în tribunale internaționale. Patru din cinci corporații cu sediul în SUA care activează în UE (41.811) ar putea folosi CETA pentru a ataca UE și statele membre dacă își structurează investițiile prin filiale din Canada.⁷⁷ De asemenea CETA ar spori riscul de procese în sectorul minier și în cel de petrol și gaze, unde investițiile canadiene sunt semnificative. Corporațiile miniere canadiene sunt deja angajate într-o serie de proiecte controversate privind resursele naturale în UE.⁷⁸ Nu este de mirare că firmele din această industrie sărbătoresc CETA ca un acord „istoric” cu „implicații majore pentru industria minieră”.⁷⁹

Având în vedere volumul și fluxurile mari de investiții transatlantice, introducerea protecției investițiilor străine prin TTIP și CETA va avea potențialul de a genera un număr mare de revendicări din partea investitorilor față de state și astfel costuri mari cu serviciile juridice și miliarde plătite ca despăgubiri din bugetele publice.

Declarația din partea a 101 profesori de drept din 24 de țări UE, care se opun drepturilor investitorilor conform CETA și TTIP.⁷⁶

PROCESELE PE BAZA CETA

Plângerea formulată de Gabriel Resources împotriva României rămâne ascunsă față de public. Dar declarațiile publice ale companiei arată modul în care aceasta se folosește de drepturile de investitor străin pe baza tratatelor bilaterale de investiții ale României pentru a pretinde despăgubiri potențiale de miliarde de dolari (vezi caseta 3 de la pagina 9). Sub noua denumire de „sistem de tribunale pentru investiții” („investment court system”) sau ICS, acordurile comerciale ale UE, cum ar fi CETA, conțin în linii mari aceleași privilegii extinse pentru corporații.

⁸¹ De exemplu:

CASETA 4:

Secretul murdar al Canadei: abuzurile companiilor miniere

Aproximativ trei sferturi din companiile miniere din lume au sediul în Canada, inclusiv cea mai mare companie minieră din lume pentru exploatarea aurului, Barrick Gold Corporation. Companiile miniere canadiene funcționează în peste 8000 de amplasamente din mai mult de 100 de țări.⁸⁸ Deși destinațiile lor preferate sunt America Latină și Africa, în 2015 existau 63 de companii miniere canadiene active în UE, care dețineau active importante în valoare de peste 1 miliard CAD (dolari canadieni) în Portugalia, Spania și Finlanda.⁸⁹

Regimul de comerț canadian s-a extins agresiv în ultimii ani, acordând companiilor miniere canadiene mai multă flexibilitate pentru a se extinde pe piețe noi, emergente.

Mining Association of Canada (Asociația Industriei Miniere din Canada)⁹³

Încălcările grave ale drepturilor omului la diferite amplasamente miniere deținute de firme canadiene sunt foarte larg răspândite, fiind bine documentate și sistemice: violuri, ucideri, bătăi, strămutare forțată, amenințări cu moartea, degradarea mediului care distruge mijloacele de trai ale oamenilor - există puține forme de violență care să nu fi fost folosite. Conform Human Rights Watch, „impactul colectiv asupra drepturilor omului al companiilor miniere canadiene este enorm”.⁹⁰

De asemenea corporațiile miniere canadiene sunt printre cele mai agresive din lume când este vorba de a folosi procesele în tribunale de investiții pentru a intimida guvernele să dea înapoi la capitolul protecția mediului: 62% din cele 55 de procese ISDS în care a fost implicat un investitor canadian până în 2015 erau în sectorul resurselor naturale sau în cel energetic. Iar 58% din procese contestau măsuri pentru gestionarea resurselor sau protecția mediului.⁹¹

Guvernul canadian a fost acuzat de sprijinirea și finanțarea companiilor miniere implicate în abuzuri privind drepturile omului, în loc să le tragă la răspundere. Consecvent cu administrația anterioară, Guvernul Trudeau nu a reușit până acum nici să monitorizeze și cu atât mai puțin să reglementeze conduita legată de drepturile omului a companiilor canadiene care activează în străinătate, conform Human Rights Watch.⁹²

- CETA protejează un univers vast de „investiții”, de la mărci comerciale până la datorii publice. Protejează în mod explicit „un interes care rezultă din” concesiuni sau alte contracte similare „pentru explorarea, cultivarea, extracția sau exploatarea resurselor naturale” (articolul 8.1). Pe scurt: o licență cum este cea deținută de Gabriel;
- CETA include privilegii foarte largi pentru investitori, insuficient definite, cum ar fi „tratamentul corect și echitabil” (articolul 8.10), care deschide drumul corporațiilor să dea în judecată guvernele;
- CETA protejează în mod explicit „așteptările legitime” ale unui investitor (articolul 8.10). Afirmatia companiei Gabriel Resources că „numeroase declarații” din partea autorităților române au generat „așteptări rezonabile” că exploatarea minieră ar urma să progreseze⁸², așteptări ce au fost ulterior zădărnicate, ar putea fi foarte bine susținută pe baza CETA;
- Mai multe din limitările și clauzele restrictive din CETA, cum ar fi o anexă care ar avea rolul pretins de a apăra măsurile de interes public împotriva pretențiilor de expropriere (Anexa 8-A, o copie aproape identică a Anexei B din tratatul de investiții dintre Canada și România⁸³), sunt insuficient definite și deschise la interpretări. Sarcina de a aduce dovezi le revine guvernelor, care trebuie să demonstreze că măsurile adoptate de ele au fost „concepute și aplicate” pentru a atinge anumite obiective „legitime” și nu „excesive”. Argumentele în stilul celor aduse de Gabriel Resources, cum că anumite acțiuni guvernamentale au fost „nejustificate”⁸⁴, „abuzive și arbitrare”⁸⁵ ar putea să eludeze ușor aceste clauze restrictive.
- Posibilitatea ca guvernele să fie nevoite să-i despăgubească pe investitori pentru profiturile viitoare anticipate nerealizate rămâne în CETA, făcând posibile pretenții cum ar fi exorbitanta solicitare de compensații de 4 miliarde USD din partea Gabriel Resources, pentru o exploatare minieră care nu s-a realizat.

Locuitorii din Roșia Montană continuă să reziste: „această casă nu e de vânzare”
Foto: Stephanie Danielle Roth

- Pe baza CETA, procesele dintre investitori și stat ar urma să fie soluționate de un tribunal format din trei arbitri care urmăresc obținerea de profit. Spre deosebire de judecătorii obișnuiți, aceștia nu ar avea un salariu fix ci ar fi plătiți pentru fiecare caz în parte, cu un tarif de 3.000 USD pe zi (articolul 8.27.14, referitor la tarifele standard în arbitrajul pentru investiții). Într-un astfel de sistem unilateral în care doar investitorii pot intenta procese, acest lucru creează o motivație puternică de a le lua partea - pentru că atâta timp cât sistemul este rentabil pentru investitori, mai multe procese înseamnă mai mulți bani pentru arbitri.

Nu putem ști cum ar urma să fie soluționat un potențial proces viitor în stilul Gabriel împotriva UE sau a unui stat membru UE. Dar în mod cert drepturile investitorilor prevăzute în CETA și în alte acorduri comerciale ale UE deschid drumul pentru astfel de procese în valoare de miliarde intentate de investitori împotriva statelor.⁸⁶

Normal ar fi ca, dacă mergi într-o țară să faci profit, să te supui justiției din țara respectivă. Dar investitorii vor să aibă propriul tribunal, iar acesta este un atac direct împotriva conceptului de stat de drept.

Alfred de Zayas, expert ONU pentru promovarea unei Ordini Internaționale Democratice și Echitabile⁸⁷

SALVAȚI ROȘIA MONTANĂ!

Dar CETA și alte tratate comerciale ale UE se lovesc de o opoziție puternică în întreaga Europă - iar privilegiile extinse pentru investitorii străini pe care le propune acest acord se află în centrul protestelor cetățenilor. Un număr record de 3,5 milioane de persoane au semnat petiția împotriva CETA și TTIP.⁹⁴

Sindicatele, asociațiile de consumatori, de mediu și de protecția sănătății publice și întreprinderile mici și mijlocii (IMM-urile) resping la rândul lor aceste acorduri.⁹⁵ Peste 2.100 de autorități locale și regionale s-au declarat zone libere de TTIP/CETA, de multe ori prin rezoluții comune adoptate de mai multe părți.⁹⁶ Avocați și mai multe asociații de judecători s-au exprimat împotriva drepturilor speciale pentru investitorii străini prevăzute în ambele acorduri.⁹⁷

Gabriel încearcă efectiv să-i facă pe români să plătească pentru că i-au determinat pe legiuitori să facă ceea ce era corect.

Claudia Ciobanu, jurnalistă din România⁹⁸

Nu este de mirare că, având experiență cu procesul pentru investiții cu Gabriel Resources, campania „Salvați Roșia Montană!” este foarte activă în lupta împotriva TTIP și CETA, militând pentru oprirea negocierilor TTIP și împotriva ratificării CETA în România și în alte state membre UE. Dar campania are nevoie și de sprijin internațional pentru a pune presiune pe Gabriel Resources să plece odată pentru totdeauna de la Roșia Montană, precum și pe Guvernul României pentru a se apăra vehement și a nu da curs pretențiilor revoltătoare ale firmei Gabriel și de asemenea pentru a-și informa complet cetățenii cu privire la ce se întâmplă în cadrul procesului. România trebuie să-și apere cetățenii și mediul de practicile miniere distructive. Și trebuie să progreseze către o justiție a mediului care începe la nivel de comunitate - care poate foarte bine să nu aibă legătură cu mineritul.

Dar pentru asta trebuie să se poată apăra împotriva acestor procese rapace din partea corporațiilor, cum fac și alte state amenințate de ISDS.

Ar fi bine dacă firma ar pleca pur și simplu. Vom lupta până la ultima suflare. Nu plecăm, indiferent ce se întâmplă

Jozsefina Vajeda, localnică din Roșia Montană⁹⁹

FII LA CURENT CU NOUȚĂȚILE
WWW.ROSIAMONTANA.ORG

ENDNOTES

- 1 Salvați Roșia Montană, „All about Rosia Montana mining project”.
- 2 Parlamentul European, „European Parliament resolution of 5 May 2010 on a general ban on the use of cyanide mining technologies in the European Union”.
- 3 UNEP/ OCHA, „The Cyanide Spill at Baia Mare, Romania. Before, During and After”, 2000.
- 4 McCrath, Stephen, „Rosia Montana and Dirty Politics”, *Huffington Post*, 21 octombrie 2013.
- 5 Parlamentul European, „European Parliament resolution on Romania’s progress towards accession (COM(2004)0657 – C6-0151/2004 – 2004/2184(INI))”, 16 decembrie 2004.
- 6 A se vedea, de exemplu: University of Queensland Centre for Social Responsibility in Mining, „Social Impacts of Closure of Newmont Waihi Gold operations”, octombrie 2009.
- 7 Interviu pentru materialul video „In Defence of Life” realizat de Gaia Foundation, 17:47.
- 8 Roșia Montană în Patrimoniul Mondial, UNESCO, „Outstanding Universal Value – criteria”.
- 9 Roșia Montană în Patrimoniul Mondial, UNESCO, „Protection and management”.
- 10 „Statement by the Romanian Academy regarding the Rosia Montana mine proposal”, 27 februarie 2006.
- 11 Salvați Roșia Montană, „All about Rosia Montana mining project”.
- 12 Harosa, Liviu Marius și alții: „Analysis of the draft law to permit the Rosia Montana mining proposal”, octombrie 2013.
- 13 Besliu, Raluca, „The Arab Spring, the Turkish Summer, The Romanian Autumn’: Romanian protests as a model of peaceful demonstration”, *CNN iReport*, 6 septembrie 2013.
- 14 Victoria Stoiciu, analist la Friedrich Ebert Foundation, citată în: „Mass protests in Romania join ‘Balkans-wide wave’”, *Hurriyet Daily News*, 15 septembrie 2013.
- 15 Interviu pentru materialul video „In Defence of Life”, 22:16.
- 16 „Statement by the Romanian Academy regarding the Rosia Montana mine proposal”, 27 februarie 2006.
- 17 Academia de Studii Economice, „Adevărul despre proiectul Roșia Montană”, 14 iunie 2010.
- 18 Uniunea Arhitecților din România, „Poziția UAR privind proiectul Roșia Montană Gold Corporation”, 30 noiembrie 2010.
- 19 „News Release. Romania’s Latest Gabriel Resource Rebel: The Orthodox Church”, 12 noiembrie 2003.
- 20 ‘Romanian Gold-Mine Loan Blocked by World Bank Chief’, *Wall Street Journal*, 11 octombrie 2002.
- 21 Parlamentul României, „Proiect de Lege privind unele măsuri aferente exploataării minereurilor auro-argentifere din perimetrul Roșia Montană și stimularea și facilitarea dezvoltării activităților miniere în România”.
- 22 Ministerul Culturii, „Lista Monumentelor istorice 2015”.
- 23 Popescu, Daniel, „Ministrul Alexandrescu: Am înscris Roșia Montană în Lista indicativă pentru Patrimoniul Mondial”, *Agerpres*, 5 februarie 2016.
- 24 Mining Watch Romania, „Romanian Government proposes a ban on cyanide use in mining for the next 10 years”, 27 decembrie 2016.
- 25 Beyerle, Shaazka/ Oteanu, Tina: „How Romanian People Power Took On Mining and Corruption”, *Foreign Policy Magazine*, noiembrie 2016.
- 26 Ibid.
- 27 Manea, Alexandra, „The Gold War of Romania: Sustainable Development or Irreversible Damage?”, *Sustainable Development Law & Policy* 14:3, 2014, 23-34, p. 28.
- 28 Ibid., p. 25f.
- 29 McCrath, Stephen, „Rosia Montana and Dirty Politics”, *Huffington Post*, 21 octombrie 2013.
- 30 Ibid.
- 31 „CNA a decis să întrerupă campania publicitară TV pentru Roșia Montană”, *EcoMagazin*, 15 octombrie 2013.
- 32 McCrath, Stephen, „Rosia Montana and Dirty Politics”, *Huffington Post*, 21 octombrie 2013.
- 33 Interviu pentru filmul „Roșia Montană, un loc la marginea prăpastiei” by Fabian Daub, 12:30.
- 34 Gabriel Resources Ltd. and Gabriel Resources (Jersey) v. Romania (ICSID Case No. ARB/15/31).
- 35 Citat în: Koven, Peter, „Gabriel Resources CEO threatens legal action of Romania rejects Rosia Montana gold mine”, *Financial Post*, 11 septembrie 2013.
- 36 Citat în: Comunicat de presă din partea Alburnus Maior, „Gabriel Resources starts to lose everything at Rosia Montana: the environmental permit for the industrial area’s urban plans was suspended”, 21 septembrie 2015.
- 37 Corporate Europe Observatory/Transnational Institute, „Profiting from injustice: How law firms, arbitrators and financiers are fuelling an investment arbitration boom”, 2012, capitolul 4.
- 38 A se vedea: Van Harten, Gus, „Arbitrator Behaviour in Asymmetrical Adjudication: An Empirical Study of Investment Treaty Arbitration”, *Osgoode Hall Law Journal* 50.1 (2012), 211-268; Van Harten, Gus, „Arbitrator Behaviour in Asymmetrical Adjudication (Part Two): An Examination of Hypotheses of Bias in Investment Treaty Arbitration”, *Osgoode Hall Law Journal* 53.2 (2016), 540-586.
- 39 Pentru o selecție de procese, a se vedea pagina de internet a platformei ISDS.

- 40 Stiglitz, Joseph: „Developing countries are right to resist restrictive trade agreements”, *The Guardian*, 8 noiembrie 2013.
- 41 UNCTAD, „World Investment Report 2016”, p. 104ff; a se vedea și pagina UNCTAD Investment Dispute Settlement Navigator (accesată în data de 6 februarie 2017).
- 42 50 din cele 216 de procese în curs la data de 6 februarie erau în sectorul petrolier, al gazelor naturale și minier. A se vedea pagina de internet ICSID.
- 43 Gus Van Harten, „Who was awarded compensation in past ISDS awards?”, 2015.
- 44 Matthew Hodgson, „Counting the Costs of Investment Treaty Arbitration”, *Global Arbitration Review*, 24 martie 2014.
- 45 Sebastian Perry, „The cost of Yukos”, *Global Arbitration Review*, 29 iulie 2014.
- 46 Comunicat de presă din partea CIEL și Alburnus Maior, „Romania’s government agrees to a complete lack of transparency in the Rosia Montana arbitration case”, 6 octombrie 2016.
- 47 Ibid.
- 48 Gabriel Resources, „Press release. Closing of Private Placement”, 14 iulie 2016.
- 49 Strickler, Andrew, „\$1.4B Arbitration Windfall A Beacon For Private Funders”, *Law360*, 5 mai 2016.
- 50 Corporate Europe Observatory/Transnational Institute, „Profiting from injustice: How law firms, arbitrators and financiers are fuelling an investment arbitration boom”, 2012, capitolul 5.
- 51 Avocatul și consultantul Peter Griffin, citat în: Hamby, Chris, „How Big Banks Bled A Tiny Island Nation”, *Buzzfeed News investigation*, 31 august 2016.
- 52 Keenlyside, Paul, „When You Thought Trade Deals Could Not Get Any Worse – Enter Wall Street”, 16 decembrie 2016.
- 53 Gabriel Resources, „Press Release. Corporate Update – Romania Reverses its Prior VAT Assessment/ Arbitration Progress”, 27 septembrie 2016.
- 54 Pentru o recapitulare cuprinzătoare a acestui proces, a se vedea: Nathalie Bernasconi, „Background paper on Vattenfall v. Germany arbitration”, IISD.
- 55 Transnational Institute, „The case of Newmont Mining vs Indonesia”, 12 noiembrie 2014.
- 56 Liz Tout, Michelle Bradfield și Lucille De Silva, „The latest renewables claim: Abengoa’s subsidiary launches investment treaty proceedings against Spain”, *Lexology*, 29 noiembrie 2013.
- 57 Gabriel Resources, „Projects: Rosia Montana”, accesat în data de 6 februarie 2017.
- 58 Gabriel Resources, „The Rosia Montana Gold & Silver Project: A Project for Romania”, prezentare la Conferința BMO Capital Markets, 24th Global Metals & Mining Conference, februarie 2015.
- 59 Gabriel Resources, „Third Quarter Report 2015”, p.3.
- 60 Hamby, Chris, „The Secret Threat That Makes Corporations More Powerful Than Countries”, *Buzzfeed News investigation*, 31 august 2016.
- 61 Gabriel Resources, „Annual Information form of Gabriel Resources LTD for the year ended December 31, 2015”, 29 martie 2016, p.9.
- 62 Ibid., p.5.
- 63 Gabriel Resources, „Press release. Gabriel files for international arbitration against Romania”, 21 iulie 2015, p.3.
- 64 Ibid.
- 65 Ibid., p.2.
- 66 Gabriel Resources, „Press release. Gabriel Seeks Amicable Resolution of Mining Dispute”, 20 ianuarie 2015.
- 67 Gabriel Resources, „Press Release. Corporate Update – Romania Reverses its Prior VAT Assessment/ Arbitration Progress”, 27 septembrie 2016, p.2.
- 68 Gabriel Resources, „Annual Information form of Gabriel Resources LTD for the year ended December 31, 2015”, 29 martie 2016, p.8.
- 69 Gabriel Resources, „Press release. Gabriel Seeks Amicable Resolution of Mining Dispute”, 20 ianuarie 2015.
- 70 Gabriel Resources, „Annual Information form of Gabriel Resources LTD for the year ended December 31, 2015”, 29 martie 2016, p.5.
- 71 Ibid.
- 72 Ibid., p.10.
- 73 Ibid., p. 7, 10.
- 74 Ibid., p.10.
- 75 Citat în: Reguly, Eric, „Gabriel threatens Romania with billion-dollar lawsuit”, *The Globe and Mail*, 11 septembrie 2013.
- 76 „Legal statement on investment protection in TTIP and CETA”, 17 octombrie 2016.
- 77 Public Citizen, „Tens of Thousands of U.S. Firms Would Obtain New Powers to Launch Investor-State Attacks against European Policies via CETA and TTIP”, p.1.
- 78 Corporate Europe Observatory și alții, „https://corporateeurope.org/sites/default/files/ceta-trading_away_democracy-2016en.pdf”, septembrie 2016, p.7f.
- 79 Keen, Kip, „Landmark Canada/EU trade agreement could have major implications for miners”, 23 octombrie 2013.
- 80 Ibid.
- 81 Pentru o analiză a abordării UE față de protecția investițiilor, a se vedea, de exemplu: Corporate Europe Observatory și alții, „The Zombie ISDS. Rebranded as ICS, rights of corporations to sue states refuse to die”, februarie 2016; Gus van Harten, „Key flaws in the European Commission’s proposal for foreign investor protection in TTIP”, Osgoode Legal Studies Research Paper No. 16/2016.

- 82 Gabriel Resources, „Annual Information form of Gabriel Resources LTD for the year ended December 31, 2015”, 29 martie 2016, p.8.
- 83 „Agreement between the Government of Romania and the Government of Canada for the Promotion and Reciprocal Protection of Investments”, 2009.
- 84 Gabriel Resources, „Annual Information form of Gabriel Resources LTD for the year ended December 31, 2015”, 29 martie 2016, p.8.
- 85 Gabriel Resources, „Press release. 2016 Third Quarter Report”, 8 noiembrie 2016, p.2.
- 86 A se vedea și: Transnational Institute și alții, „Investment Court System put to the test. New EU proposal will perpetuate investors’ attacks on health and environment”, aprilie 2016.
- 87 Citat în: Van der Wolf, Marthe, „Secret Arbitration System Affecting Romanian Community”, *VOA News*, 6 octombrie 2013.
- 88 MiningWatch Canada, <http://miningwatch.ca/>.
- 89 National Resources Canada, „Canadian Mining Assets (CMA) by Country and Region, 2014 and 2015”.
- 90 Human Rights Watch, „World Report 2017. Events of 2016. Canada”, 2017.
- 91 Canadian Centre for Policy Alternatives, „A Losing Proposition. The Failure of Canadian ISDS Policy at Home and Abroad”, august 2015, p.6.
- 92 Human Rights Watch, „World Report 2017. Events of 2016. Canada”, 2017.
- 93 The Mining Association of Canada, „Facts and Figures of the Canadian Mining Industry”, februarie 2016, p.75.
- 94 „Interactive map of the European Initiative against TTIP and CETA”, accesat în data de 7 februarie 2017.
- 95 A se vedea, de exemplu: „Civil society groups call on European governments to reject the CETA agreement”, 22 septembrie 2016; „Joint Canadian Trade Union statement on CETA”, 15 septembrie 2016; Projekt MORE, „The Comprehensive Economic and Trade Agreement between the EU and Canada: threatening to do more harm than good to SMEs”, iulie 2016.
- 96 „TTIP free zones Europe”, accesat în data de 7 februarie 2017.
- 97 A se vedea, de exemplu: „Legal statement on investment protection in TTIP and CETA”, 17 octombrie 2016; „Statement from the European Association of Judges on the proposal from the European Commission on a New Investment Court System”, noiembrie 2015.
- 98 Ciobanu, Claudia, „Rosia Montana, an omen for TTIP”, *Euractiv*, 27 iulie 2015.
- 99 Interviu pentru filmul „Roșia Montană, un loc la marginea prăpastiei” by Fabian Daub, 1:07:18.
- 100 Roth, Stephanie Danielle și Maier, Jürgen, „Silence is Golden”, 28 noiembrie 2016.

Aceasta este povestea sătenilor care s-au hotărât să se elibereze de blestemul aurului și a felului în care exemplul lor a inspirat o țară întreagă să le vină în sprijin. Dar povestea este departe de a se fi încheiat - în ciuda unor sentințe judecătorești obligatorii, a dovezilor de corupție, a evaluărilor din partea unor experți și a opoziției fără precedent din partea publicului, inclusiv din partea celor ale căror drepturi de proprietate sunt garantate de constituția țării.

Activiștii Stephanie Danielle Roth și Jürgen Maier ¹⁰⁰

Corporate Europe Observatory (CEO) este un colectiv de cercetători și campaigneri ce lucrează pentru a expune și a contesta accesul privilegiat de care se bucură corporațiile și grupurile lor de lobby în elaborarea politicilor UE. CEO colaborează cu grupuri de interes public și mișcări sociale din interiorul și din afara Europei, pentru a dezvolta alternative la dominația puterii corporatiste.
www.corporateeurope.org

Centrul Independent pentru Dezvoltarea Resurselor de Mediu a fost înființat de o rețea de specialiști în comunicare, drept, proiectare și biodiversitate cu scopul de a sprijini campaniile comunităților locale din România să se opună proiectelor industriale distructive, de mari dimensiuni.

Mining Watch România este o rețea de organizații care se alătură comunităților locale în eforturile lor de a opri proiectele miniere distructive, la scară industrială. Mining Watch monitorizează avizele emise de autorități în beneficiul companiilor miniere și semnalează neregulile către factorii de decizie din România și, când este relevant, la nivelul UE.
www.miningwatch.ro

Alburnus Maior este un ONG cu sediul în Roșia Montană. A fost înființat de proprietarii locali din Roșia Montană și comuna învecinată, Bucium, în septembrie 2000. Familiile locale din Roșia Montană și Bucium se opun în primul rând vânzării proprietăților lor - terenuri și case - companiei Gabriel Resources, pentru a face loc proiectului minier. Campania națională și internațională construită în jurul opoziției lor locale se opune proiectului minier propus pe considerații de mediu, sociale și economice precum și legate de periclitarea unui sit cultural de importanță globală.
www.rosiamontana.org